

ولایت فقیہ

ازدیرباز تا امروز

www.ketab.ir

حجت الاسلام والمسلمین محمد ابوطالبی

انتشارات ولاء منتظر

قم، خیابان شهید (صفائیه)، کوچه ۲۷ (سیاه)،
قرعی پنجم، پلاک ۱۰۴، تلفکس: ۷۷۴۹۴۵۸ (۰۲۵۱) -
www.v-montazar.com
info@v-montazar.com

سرشناسه: ابوطالبی، محمد، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پبلیکور: ولایت فقیه از دیرباز تا امروز / محمد ابوطالبی
مشخصات نشر: قم: ولا منتظر، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری: ۲۰۸ ص.
ISBN: 978 - 600 - 5551 - 33 - 4 - ۳۵۰۰۰ ریال ؛
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: واژه نامه
یادداشت: کتابنامه
یادداشت: نمونه
موضوع: ولایت فقیه -- دفاعیه‌ها و ردیه‌ها
موضوع: فقهای شیعه -- نظریه درباره ولایت فقیه
رده بندی کنگره: ۴ / ۳۹ ب ۲۳ الف / ۸ / ۲۳۳ BP
رده بندی دیویی: ۲۹۷ / ۴۵
شماره کتابشناسی: ۲۴۲۵۸۹۹

ولایت فقیه از دیرباز تا امروز

مؤلف: حجت الاسلام والمسلمین محمد ابوطالبی

ناظر چاپ: محمد صادق زارع
طرح جلد: حسین ونکی فراهانی
صفحه‌آرایی: محمد صادقی
چاپ: اول / ۱۳۹۰
شمارگان: ۱۵۰۰ جلد
شابک: ۴ - ۳۳ - ۵۵۵۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸
قیمت: ۳۵۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

مرکز پخش انحصاری:

قم، خیابان، خیابان آیت الله نجفی (ارم)، رویروی پاساژ قدس،
ساختمان کوثر، انتشارات سوره مهر (مؤسسه رحماء)،
۹۱۹۲۰۱۱-۳۶ - (۰۲۵۱) ۷۸۲۹۴۰۲ و ۶

۱۷	مقدمہ ناشر
۱۹	مقدمہ
۲۳	فصل اول: کلیات
۲۳	مقدمہ
۲۴	الف) طرح مسئلہ
۲۴	ب) مفہوم ولایت فقیہ
۲۴	ج) حاصل تحقیق
۲۶	د) پیشینہ تحقیق
۲۶	هـ) ضرورت تحقیق
۲۷	و) روش تحقیق
۲۷	چند نکتہ مهم
۲۷	۱. تعریف ولایت فقیہ
۲۸	۲. مناصب فقیہ
۲۹	۳. منصب ولایت
۳۰	۴. ادلہ ولایت فقیہ
۳۰	الف) دلیل عقلی
۳۰	ب) ادلہ نقلی
۳۱	بررسی سند حدیث

۳۲.....	بررسی دلالت حدیث
۳۳.....	فصل دوم: از آغاز غیبت کبری تا پایان حیات شیخ طوسی <small>علیه السلام</small>
۳۳.....	اشاره
۳۴.....	۱. شیخ مفید <small>علیه السلام</small> (متوفای ۴۱۳ ه. ق.)
۳۴.....	الف) اقامه حدود و تنفیذ احکام
۳۷.....	ب) جهاد با کفار
۳۹.....	ج) اقامه نمازهای جمعه، عید فطر، عید قربان، استسقاء و...
۳۹.....	د) قضاوت
۴۰.....	ه) تصرف در افعال
۴۱.....	و) تصرف در اکتاف
۴۲.....	ز) نظارت و تصرف در اموال یتام
۴۴.....	۲. سید مرتضی، علم الهدی <small>علیه السلام</small> (متوفای ۴۳۶ ه. ق.)
۴۶.....	۳. حمزه بن عبدالعزیز دیلمی معروف به سلار <small>علیه السلام</small> (متوفای ۴۴۸ ه. ق.)
۴۸.....	۴. شیخ ابوالصلاح حلبی <small>علیه السلام</small> (متوفای ۴۴۷ ه. ق.)
۵۱.....	۵. شیخ الطائفه، ابوجعفر طوسی <small>علیه السلام</small> (متوفای ۴۶۰ ه. ق.)
۵۳.....	الف) قضاوت
۵۴.....	ب) اقامه نماز جمعه و نمازهای عید
۵۴.....	ج) اقامه حدود و تنفیذ احکام
۵۷.....	فصل سوم: از قاضی ابن براج <small>علیه السلام</small> تا ابن ادریس حلی <small>علیه السلام</small>
۵۷.....	اشاره
۵۸.....	۱. قاضی عبدالعزیز الحلبي <small>علیه السلام</small> (متوفای ۴۸۱ ه. ق.)
۵۹.....	۲. ابن حمزه عماد الدین طوسی <small>علیه السلام</small> (متوفای ۵۵۰ ه. ق.)
۶۱.....	۳. قطب الدین راوندی <small>علیه السلام</small> (متوفای ۵۷۳ ه. ق.)
۶۲.....	۴. قطب الدین البیهقی الکیدی <small>علیه السلام</small> (از اعلام قرن ششم ه. ق.)
۶۳.....	۵. علاءالدین علی بن ابی الفضل، الحسن بن ابوالمجد الحلبي <small>علیه السلام</small> (متوفای ۵۶۶ ه. ق.)
۶۵.....	فصل چهارم: از ابن ادریس حلی <small>علیه السلام</small> تا محقق کرکی <small>علیه السلام</small>
۶۵.....	اشاره
۶۶.....	۱. محمد بن ادریس حلی <small>علیه السلام</small> (متوفای ۵۹۸ ه. ق.)
۶۶.....	الف) اقامه حدود
۶۷.....	ب) وصیت
۶۸.....	ج) ...

۲. محقق حلّی رحمته الله علیه (متوفای ۶۷۶ ه. ق.) ۷۰
- الف) اقامه حدود ۷۰
- ب) قضاوت ۷۱
- ج) تولیت خمس ۷۲
- د) تولیت اموال اموات ۷۲
۳. یحیی بن سعید الهمذلی الحلّی رحمته الله علیه (متوفای ۶۹۰ ه. ق.) ۷۳
- الف) قضاوت ۷۴
- ب) تولیت اموال اموات ۷۵
۴. علامه حلّی رحمته الله علیه (متوفای ۷۲۶ ه. ق.) ۷۵
- الف) قضاوت و افتاء ۷۶
- ب) اقامه حدود ۷۷
- ج) تولیت مصرف زکات ۷۸
- د) تولیت در اخذ سهم امام رحمته الله علیه ۷۹
- ه) اقامه نماز جمعه ۸۰
۵. فخر المحققین رحمته الله علیه (متوفای ۷۷۱ ه. ق.) ۸۱
- الف) ولایت من لاولی له ۸۲
- ب) جهاد ۸۲
- ج) قضاوت ۸۳
۶. شهید اول رحمته الله علیه (متوفای ۷۸۹ ه. ق.) ۸۴
- الف) قضاوت ۸۴
- ب) اقامه حدود و تعزیرات ۸۵
- ج) تولیت مصرف خمس و زکات ۸۶
- د) اقامه نماز جمعه ۸۸
۷. فاضل مقداد رحمته الله علیه (متوفای ۸۲۶ ه. ق.) ۸۸
- الف) اقامه نماز جمعه ۸۸
- ب) تولیت اموال اموات ۸۹
- ج) تولیت مصرف زکات و جهاد فی سبیل الله ۹۰
- د) قضاوت ۹۱
۸. ابن فهد حلّی رحمته الله علیه (متوفای ۸۴۱ ه. ق.) ۹۱
- الف) تولیت خمس ۹۲
- ب) اقامه حدود ۹۲
- ج) اقامه نماز جمعه ۹۳

فصل پنجم: از محقق کرکی رحمته الله علیه تا محقق نراقی رحمته الله علیه ۹۵

اشاره ۹۵

۱. محقق کرکی رحمته الله علیه (متوفای ۹۴۰ ه.ق.) ۹۶

نیابت عامه فقیهان ۹۹

دلیل جواز اقامه جمعه توسط فقهاء در زمان غیبت ۱۰۱

معنای کلمه «حاکم» در کلمات محقق کرکی رحمته الله علیه ۱۰۲

۲. شهید ثانی رحمته الله علیه (متوفای ۹۹۶ ه.ق.) ۱۰۳

الف) اخذ زکات توسط فقیه ۱۰۴

ب) تولیت مصرف سهم امام ۱۰۵

ج) قصاصات ۱۰۵

د) اقامه حدود ۱۰۷

ه) تولیت و نظارت بر اموال اموات ۱۰۷

۳. مقدس اردبیلی رحمته الله علیه (متوفای ۹۹۲ ه.ق.) ۱۰۸

الف) تولیت اخذ و مصرف زکات ۱۰۹

ب) تولیت سهم امام علیه السلام از خمس ۱۱۰

ج) اقامه حدود ۱۱۰

معنای «حاکم» و دلیل ولایت او ۱۱۱

۴. صاحب مدارک رحمته الله علیه (متوفای ۱۰۰۹ ه.ق.) ۱۱۱

۵. علامه محمدتقی مجلسی رحمته الله علیه (متوفای ۱۰۷۰ ه.ق.) ۱۱۲

۶. محقق سبزواری رحمته الله علیه (متوفای ۱۰۹۰ ه.ق.) ۱۱۳

الف) کتاب ذخیره المعاد ۱۱۴

ب) کتاب کفایة الاحکام ۱۱۵

۷. محقق بحرانی رحمته الله علیه (متوفای ۱۱۸۶ ه.ق.) ۱۱۵

الف) تولیت اموال اموات بلاوضی ۱۱۶

ب) اقامه نماز جمعه ۱۱۶

ج) تولیت اخذ و مصرف زکات ۱۱۷

۸. صاحب مفتاح الکرامه رحمته الله علیه (متوفای ۱۲۲۶ ه.ق.) ۱۱۸

۹. شیخ جعفر کاشف الغطاء رحمته الله علیه (متوفای ۱۲۲۸ ه.ق.) ۱۱۹

الف) اقامه حدود و تعزیرات ۱۲۰

ب) جهاد ۱۲۱

ج) اخذ زکات و مالیات ۱۲۱

۱۲۳

۱۲۴	الف) تولیت اخذ و مصرف زکات
۱۲۴	ب) جهاد
۱۲۵	ج) اداره امور معاد و معاش مردم
۱۲۷	۱۱. میرزای قمی <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۲۳۱ ه. ق.)
۱۲۷	الف) اخذ جزیه
۱۲۹	ب) تولیت اخذ و مصرف خمس و زکات
۱۲۹	ج) ولایت در امور حسیه
۱۳۱	فصل ششم: از محقق نراقی <small>رحمته الله علیه</small> تا امام خمینی <small>رحمته الله علیه</small>
۱۳۱	اشاره
۱۳۲	۱. محقق نراقی <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۲۴۵ ه. ق.)
۱۳۵	الف) دلیل امر اول
۱۳۶	ب) دلیل امر دوم
۱۳۶	موارد دیگر ولایت فقیه
۱۳۸	۲. صاحب عناوین <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۲۵۰ ه. ق.)
۱۳۹	۳. صاحب جواهر <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۲۶۶ ه. ق.)
۱۴۱	الف) ولایت در اخذ زکات
۱۴۲	ب) ولایت در اخذ خمس
۱۴۴	ج) حکم به ثبوت هلال
۱۴۵	د) جهاد
۱۴۶	ه) تولیت اراضی مفتوحة عنوة
۱۴۷	و) تولیت عقد ذمه
۱۴۷	ز) اقامه حدود
۱۴۸	۴. شیخ مرتضی انصاری <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۲۸۱ ه. ق.)
۱۵۱	الف) استدلال شیخ بر مقبوله برای اثبات ولایت فقیه
۱۵۳	ب) استدلال شیخ بر روایت اسحاق بن یعقوب
۱۵۵	بررسی کلام شیخ اعظم در کتاب القضاء
۱۵۷	کلام شیخ انصاری <small>رحمته الله علیه</small> در باب ولایت فقیه در کتاب الخمس
۱۵۸	کلام شیخ انصاری <small>رحمته الله علیه</small> در باب ولایت فقیه در کتاب الزکاة
۱۶۰	۵. حاج آقا رضا همدانی <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۳۲۲ ه. ق.)
۱۶۲	۶. سید محمد آل بحر العلوم <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۳۲۶ ه. ق.)
۱۶۴	۷. شیخ محمد تقی نجفی <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۳۳۱ ه. ق.)
۱۶۷	۸. سید عبدالحسین لاری <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۳۴۲ ه. ق.)

۱۶۷ ولایت فقیه ملاء مشروعیت قوانین مجلس
۱۶۸ «ولایت کلیه» حق فقیه است
۱۶۸ ولی فقیه، اختیاردار بیت المال مسلمین
۱۶۹ منابع درآمد بیت المال مسلمین
۱۷۰ ۹. محقق نائینی <small>رحمته الله علیه</small> (متوفای ۱۳۵۵ ه. ق.)
۱۷۱ الف) منیة الطالب
۱۷۲ ب) تقریرات درس خارج
۱۷۴ برهمی کتاب تنبیه الامة و تنزیة الملة
۱۷۸ ولایت فقیه و اتهام استبداد دینی
۱۷۹ ۱۰. آیت الله العظمی بروجردی <small>رحمته الله علیه</small>
۱۸۲ ۱۱. حضرت امام خمینی <small>رحمته الله علیه</small>
۱۸۴ حدود اختیارات ولی فقیه از دیدگاه امام خمینی <small>رحمته الله علیه</small>
۱۸۶ ادله ولایت فقیه از دیدگاه امام خمینی <small>رحمته الله علیه</small>
۱۸۶ ۱. دلیل عقلی
۱۸۶ الف) احکام اسلام صرفاً عبادی نیست
۱۸۷ ب) لزوم تشکیل حکومت اسلامی
۱۸۷ ج) ویژگیهای حاکم اسلامی
۱۸۸ د) وجوب تشکیل حکومت بر فقهاء
۱۸۸ ۲. ادله نقلی
۱۹۱ نتیجه
۱۹۱ اشاره
۱۹۲ دلایل فقهاء بر ولایت فقیه و حدود اختیارات او
۱۹۸ الف) اقامه نماز جمعه
۱۹۸ ب) تولیت احساس و زکوات و انفال
۱۹۸ ج) اقامه حدود
۱۹۹ کتابنامه

مقدمه ناشر

... وَأَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَأَقَعَةُ فَأَنْ جُعُوا فِيهَا إِلَى رُؤَاةِ حَدِيثِنَا، فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ...^۱
ولایت و حاکمیت مطلق انسان‌ها مخصوص خدای متعال است که به انبیاء علیهم‌السلام به عنوان جانشینان خداوند بر زمین، تفویض می‌گردد و پس از ایشان اوصیاء و امامان معصوم علیهم‌السلام این ولایت را بر عهده دادند. پس از غیبت کبرای آخرین وصی الهی، حضرت حجت بن الحسن المهدی علیه‌السلام، این ولایت طبق فرموده ائمه علیهم‌السلام به ویژه خود آن حضرت در اختیار ولی فقیه قرار می‌گیرد.

از آنجا که جامعه شیعی و اسلامی در طول تاریخ، فراز و نشیب‌های فراوانی را به خود دیده است؛ لذا فقهای شیعه به تناسب نیاز و موقعیت مکتب و علمای تشیع مواضع متفاوتی از خود نشان داده‌اند که موجب بروز اختلافاتی در اعتقاد یا عمل به اصل ولایت فقیه در تفکر اجتماعی و سیاسی شیعه شده است.

۱. اکمال الدین، ج ۲، ص ۴۸۳، باب ۴۵.

لکن آنچه مسلم و غیر قابل خدشه است این که فقهای شیعه در طول تاریخ، هیچگاه صحنه حمایت خود از اعتقادات، اجتماع و کیان اسلام عزیز را ولو به قیمت بذل جان و شهادت فی سبیل الله خالی نکرده‌اند؛ لذا بررسی جهت‌گیری‌ها و جنبه‌های مختلف حضور متناسب با زمان و مکان زعمای فقهای شیعه در طول تاریخ، کمک شایانی به رفع شبهات و ابهامات مربوط خواهد داشت.

اثر حاضر با نگاه فوق‌الذکر، به تلاش و قلم جناب حجت‌الاسلام والمسلمین محمد ابوطالبی عضو محترم هیأت مدیره مؤسسه ولاء منتظر^عالشیخ^ع به رشته تحریر درآمده و با همت معاونت پژوهش و انتشارات مؤسسه به چاپ رسیده است.

امید است بتواند نقش مهمی در تبیین موضوع ارزشمند و وثیق ولایت فقیه ایفا نماید. إن شاء الله

با آرزوی توفیق

مؤسسه فرهنگی ولاء منتظر^عالشیخ^ع

شهریور ماه ۱۳۹۰